

Voorganger: Ds. M. van Woerden

Gemeente van onze Heer,

Als u het woord ‘roeping’ hoort, dan hebt u daar ongetwijfeld associaties bij. Misschien hebt u een persoonlijke ervaring van ‘geroepen zijn’ en dat is een kerk natuurlijk niet zo vreemd. Velen zullen denken dat je roeping moet voelen om dominee te worden, of arts, of verpleegkundige. Alle zorg-beroepen hebben wel enigszins dat element van roeping in zich. Anders kun je er maar beter niet aan beginnen, toch? Je kunt roeping misschien ook opvatten als gehoor geven aan een verlangen in jezelf, voortkomend uit een bepaalde begaafdheid of vaardigheid, die misschien mede je beroepskeuze heeft bepaald. We zeggen dan wel dat je op je bestemming, op de juiste plek, bent gekomen.

Voelden Abram en Zacheüs zich geroepen? Wat maakte eigenlijk, dat ze met het oude leven braken en een stap zetten in de richting van een nieuwe, maar volstrekt onzekere toekomst? Abram werd aangesproken door een stem: “JHWH zei tegen Abram”, zo begint hoofdstuk 12 uit Genesis. Wat Abram te horen kreeg was vooral een opdracht: “Ga, jij, uit je land, je familie, het gezin waar je werd geboren, naar een land dat ik je zal laten zien”. Hij moet gaan om te zien, onder het goede vooruitzicht van de zegen van God, die over zijn naam en zijn volk, ja alle volken wordt uitgesproken. En aan Abram wordt gezegd: wees een zegen! Hij moet gaan om te zien en om tot zegen te zijn.

Een heel ingrijpende opdracht, al kun je hem ook herkennen in een je eigen levens-geschiedenis, want het beschrijft ook de volwassenwording van een menskind. Losmaken van de geboortegrond, uitvliegen uit het ouderlijk huis, het gezin waar je groot werd. Op weg gaan, zonder de toekomst te kennen ... je zult het wel zien.

We hebben er allemaal ervaring mee.

Dat betekent ook, dat je vertrouwen moet hebben in diezelfde onzekere toekomst, in de weg die je wilt gaan. En omgekeerd: dat je dat vertrouwen ook gegeven moet worden. En eigenlijk geldt dat voor elke levensfase opnieuw, zij het in een steeds andere vorm.

Dat vertrouwen had Abram blijkbaar ook. Waarom anders ging hij die weg uit het vaderhuis naar een land dat hij om te beginnen als vreemdeling zou betreden? Helemaal alleen was hij overigens niet, in tegenstelling tot Zacheüs, zoals we lazen bij Lucas. Die stond er echt alleen voor. Abram ging met zijn vrouw Sarai en zijn neefje Lot, die wees geworden was en over wie hij zich kennelijk ontfermde. En hij nam zijn bezittingen mee, inclusief slaven en slavinnen. De rest van zijn familie liet hij achter, inclusief de oude huisgoden van zijn

vader. Hij ging nu onder geleide van de stem van JHWH, naar het onbekende land Kanaän.

En hij kwam in het land en trok er door tot hij aan een heilige plek kwam in Sichem bij de eik die More heette, omdat dat de plek van het zien was. Daar liet JHWH zich aan Abram zien. De schrijvers van dit verhaal laten ons meteen weten, dat het land niet leeg was. Nee, de Kanaänieten woonden er. Het land was nooit leeg geweest en zou het ook nooit zijn. Abram gedroeg zich bescheiden, respecteerde het heiligdom van de bewoners van het land en richtte slechts een altaar op voor JHWH, voor zijn God. Zo deed hij dat door heel Kanaän heen, om vervolgens weer verder te trekken. In dit land werd hem wel nageslacht, dat wil zeggen: toekomst toegezegd. Voor een 75-jarige allang geen vanzelfsprekendheid meer. Dat is ook de bedoeling van deze verhalen. De geschiedenis van God-met-ons speelt zich op een ander niveau af dan bij de cyclische natuurgodsdiensten gebruikelijk was, met daarin de vanzelfsprekendheid van de voortplanting. De geschiedenis van God-met-ons, die met Abram een nieuw begin maakte, is gebaseerd op het gaan van een weg, op keuzes die mensen maken -- voor de ene God, voor de Tora en het evangelie, voor een leven in verbinding met de mensen om ons heen. Dat is allesbehalve vanzelfsprekend. Het bijzondere van dit verhaal is, dat in het particuliere verhaal van deze ene mens Abram toch het universele van ‘alle volkeren’ al meeklinkt. “Met jou zullen gezegend worden alle volkenfamilies van de aardbodem”. Zo mogen ook wij ons aangesproken voelen door dit verhaal van het achterlaten van de oude afgoden en op weg gaan naar een toekomst waar mensen in vrede met elkaar kunnen leven. Naar het koninkrijk van God, zouden we nu misschien zeggen. Het leven gezien als weg, niet als een kringloop.

Was het opstaan en weggaan van Abram nu een roeping? Hij liet zich in ieder geval aanspreken, kwam in beweging en liet het leven dat hij tot dan toe geleid had achter zich. In het land bouwde hij altaren voor JHWH die zich aan hem had laten zien. Hoe wij ons dat moeten voorstellen blijft onduidelijk, maar het was voor Abram kennelijk genoeg en, geroepen of niet, hijzelf riep vervolgens de naam van JHWH aan. Zo zijn beiden op elkaar betrokken en gaan zij samen het avontuur aan van deze levensweg.

Eeuwen later werd door Lucas het verhaal opgetekend van Jezus, die zijn weg ging, van Galilea naar Jeruzalem, terwijl hij onderweg, in ontmoetingen met allerlei soorten mensen, stukjes zichtbaar maakte van het Koninkrijk van God. Jezus kende zijn Tora, was kind aan huis in de synagoge en gaf op heel concrete manier ‘praktisch onderwijs’ aan hen die zich om hem

heen verzameld hadden. En soms begrepen de omstanders er maar weinig van. Onderweg toonde Jezus aan zijn volgelingen hoe het eraan toe zou moeten gaan in Gods Koninkrijk. Meestal waren het de armen en achtergestelden die deel mochten hebben aan het koninkrijk. Vanmorgen lazen we een verhaal over een rijk man, oppertollenaar, die zaken deed met de bezetter, de Romeinen en die bij zijn volksgenoten niet geliefd was: Zacheüs.

Kennelijk had hij over Jezus gehoord en van de wonderlijke dingen die er rondom hem gebeurden. Hij zocht te zien wie Jezus was - zo zegt Lucas het. Maar omdat hij klein van stuk was en niet geliefd verzon hij een manier om Jezus te zien zonder zelf gezien te worden. Hadden wij in Genesis al gelezen over het zien en het laten zien van God aan Abram, hier staat het verhaal óók bol van zien, niet zien en toch gezien worden.

Het zien heeft in beide verhalen ook een aspect in zich van 'er zijn' en 'er mogen zijn'. Dat is nl. de helende kant van het 'gezien worden'. Zeker voor Zacheüs zal dit een rol gespeeld hebben. Hij was maar een klein mannetje, waar het zijn maatschappelijke status betrof. Hij genoot geen aanzien, heulde met de vijand door zijn beroep van tollenaar en kneep de mensen uit. In die zin was hij on-aanzienlijk, al was hij nog zo rijk. Zag hij zichzelf ook zo?

In ieder geval maakte hij zich onzichtbaar tussen de bladeren van de vijgenboom. (Daar had de vijgenboom zich al eerder toe geleend)

Maar Jezus kwam op die plek en keek omhoog en zag hem. Hij sprak hem aan met zijn naam: Zacheüs. En net als Abram kreeg ook Zacheüs een opdracht: haast je, kom uit de boom, ik moet vandaag in jouw huis zijn. Hoe moet Zacheüs zich gevoeld hebben? Was hij alleen maar nieuwsgierig, zoals veel vertalers suggereren? Zou hij zich dan ook zo gehaast hebben en zo blij zijn, als hij alleen maar nieuwsgierig was? We hadden vooral gehoord hoe bedrijvig hij was: rennen, klimmen, haasten, druk, druk, druk en nu moet hij ineens gastheer zijn voor Jezus. Wat een omkering! Ik vermoed, dat hij zelf al een begin gemaakt had met die omkeer, toen er van hem gezegd werd: hij zocht te zien wie Jezus was.

De anderen zagen dat niet. Zij zagen wat voor ogen was: een zondaar, een verrader, een afperser, iemand op wie je neerkijkt vanuit je eigen gevoel van rechtvaardigheid. En juist naar deze man gaat Jezus toe. Dat wringt. Dat Jezus vooral de armen en verdrukten opzoekt, dat is nog te begrijpen, maar hier is sprake van een rijke, iemand die ànderen verdrukt en

die zich van andermans armoede weinig aantrekt. Overigens praat het verhaal dat feit niet goed. Van verrijking ten koste van anderen kan en mag geen sprake zijn in het Koninkrijk van God. Ik moest er deze week steeds aan denken toen het verhaal over de fraude met de rente door enkele bankmedewerkers in alle omvang aan het licht kwam.

Maar het feit dat Jezus juist deze Zacheüs opzoekt mag de morrende meute aan het denken zetten. In hun - overigens terechte - verontwaardiging, hadden ze hem al afgeschreven.

Jezus sprak geen oordeel uit, maar maakte menselijk contact met hem. Hij zag hem en dat niet alleen: hij sprak hem ook aan, met zijn naam: Zacheüs, bij jou moet ik zijn. Zacheüs, die naar mijn mening vanaf het begin van dit verhaal al op zoek was naar Jezus, heeft dan ook een heel persoonlijk antwoord voor die ontevreden menigte.

Hij gaat staan. Dit is zijn opstanding, zijn schuldbekentenis èn zijn boetedoening. Hij hoeft geen veroordeling af te wachten, want geheel uit eigen beweging zegt hij: "Heer, de helft van mijn vermogen geef ik aan de armen. En wie ik afgeperst heb, die geef ik het viervoudig terug". Dat is méér dan zou hoeven. Het is Tora in de beste zin van het woord.

Had Jezus hem trouwens iets gevraagd of hem ter verantwoording geroepen? Nee, geen woord. Wat maakte dan dat Zacheüs zó afstand nam van zijn vroegere bestaan en er metterdaad mee brak? Verlangde hij ernaar om als gelovige volgeling van Jezus te worden en noemde hij hem daarom "heer"? Of was het toch een wisselwerking en gaf het vertrouwen dat Jezus in hem had - ik moet bij jou zijn - hem het laatste zetje?

In zijn slotwoord zegt Jezus: ook deze is een zoon van Abraham. Hij mag zich losmaken van wat hem gevangen hield, afscheid nemen van de verslavende afgoden van geld en rijkdom, dat ten koste van anderen werd bijeengegaard. Ook Zacheüs mag op weg gaan, misschien met lege handen nu, maar wel bevrijd van een drukkende last.

De mensenzoon is gekomen om het verlorene te zoeken en te redden, zo sluit dit verhaal af. Jezus keerde zich niet van deze verloren zoon af, maar zocht hem op. Mijn vraag daarbij is: wie zoekt wie in dit verhaal? Was het niet toch Zacheüs die de eerste stap zette? Dat mag zo zijn, maar wat een zegen, dat hij door zijn heer gezien werd en dat hem het leven in vrede met zijn naasten die hij zo tekort had gedaan, teruggegeven werd.

Amen.